

АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Головне науково-експертне управління

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.:255-40-25, 255-45-01; факс: 255-41-86

До реєстр. № 3003а від 21.08.2020
Народні депутати України
Г. Третьякова та інші

ВИСНОВОК

на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за свідоме доведення будинку (споруди) до стану руйнування»

Метою законопроекту, як зазначено в пояснювальній записці до нього, є забезпечення захисту законних інтересів людини та держави у питанні збереження цілісності об'єктів нерухомості та життя і здоров'я людини.

Для досягнення вказаної мети у законопроекті пропонується: 1) встановити кримінальну відповідальність за умисне доведення багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди, що має спільну форму власності, до стану руйнування, окрім руйнування непридатних до подальшої експлуатації будівель (споруд), тобто з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення фізичною або юридичною особою діяння (дії або бездіяльності), що призвели або можуть призвести до руйнування (ч. 2 ст. 194 Кримінального кодексу України (далі – КК) у редакції проекту); 2) доповнити ст. 194 КК кваліфікуючими ознаками у вигляді вчинення діяння особою, яка є представником влади, повторно або організованою групою (ч. 3 ст. 194 КК у редакції проекту); 3) запровадити кримінальну відповідальність за вчинення фізичною або *юридичною* особою з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб умисного діяння (дії або бездіяльності), що призвело або може призвести до руйнування будівель (споруд), які є пам'яткою історії або архітектури (ч. 3 ст. 298 КК у редакції проекту), та передбачити відповідальність за вказані діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 7 ст. 298 КК у редакції проекту).

Законопроект на момент його внесення до Верховної Ради України не включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік, затвердженого постановою Верховної Ради України від 16 червня 2020 року № 689-ІХ. Також вказаний законопроект не включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік, затвердженого постановою Верховної Ради України від 02 лютого 2021 року № 1165-ІХ.

Головне управління, проаналізувавши поданий законопроект, вважає за необхідне висловити щодо його змісту наступні зауваження та пропозиції.

1. Законопроектом пропонується встановити кримінальну відповідальність за «умисне доведення багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди, що має спільну форму власності до стану руйнування, окрім руйнування непридатних до подальшої експлуатації будівель (споруд), тобто з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення фізичною або юридичною особою діяння (дії або бездіяльності), що призвели або можуть призвести до руйнування» (ч. 2 ст. 194 КК у редакції проекту). На наш погляд, така пропозиція є дещо сумнівною з огляду на таке.

1.1. Під доведенням багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди до стану руйнування у проекті пропонується розуміти вчинення діяння з певним мотивом, що призвело *або може призвести* до руйнування. Адже термінологічна конструкція «доведення вказаних об'єктів до стану руйнування» охоплює собою не тільки фактичне руйнування, а й потенційну можливість його руйнування. При цьому, зі змісту законопроекту незрозуміло, про які саме діяння у вигляді доведення багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди до руйнування йдеться у ч. 2 ст. 194 КК (у редакції проекту), та чим таке діяння відрізняється від умисного знищення або пошкодження майна, кримінальна відповідальність за яке передбачена чинною ст. 194 КК.

Не дає відповіді на це питання й аналіз тексту пояснювальної записки до проекту, у якій стверджується, що умисне доведення будинку (споруди) до стану руйнування «є суспільно небезпечним та протиправним так як руйнуючий вплив на майно, здатний припинити його фізичне існування або незворотно вивести його з господарського обігу та завдати шкоди життю та здоров'ю людей, що є предметом законодавчого захисту держави». Поряд з цим зазначається, що таке майно «може втрачати свої властивості, економічну, архітектурну та історичну цінність *не лише внаслідок незаконного знищення* або пошкодження, але й під час використання в результаті зношування, перебудови, використання комунікацій, догляду тощо».

Зі змісту пояснювальної записки можна дійти висновку, що поняття «руйнування», вжите у диспозиції ч. 2 ст. 194 КК (у редакції проекту), з одного боку, пропонується розглядати як юридичний синонім поняття «знищення», що передбачає доведення відповідних об'єктів до повної непридатності щодо їх цільового призначення, а з іншого боку, наголошується на тому, що руйнування будинку (споруди) може мати місце й під час його (її) неналежної експлуатації.

Однак кримінальна відповідальність за *умисне знищення або пошкодження* чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, наразі передбачена у ст. 194 КК. У свою чергу, відповідальність за *порушення правил користування жилими будинками і жилими приміщеннями* передбачена у ст. 150 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), об'єктивна сторона якої, зокрема, характеризується порушенням правил експлуатації жилих будинків, використання їх не за призначенням, псування жилих будинків, жилих приміщень, їх обладнання та об'єктів благоустрою. Відповідальність за зруйнування (знищення) або пошкодження інших видів споруд передбачена,

наприклад, у ст. ст. 53 («Порушення правил використання земель»), ст. 57 («Порушення вимог щодо охорони надр»), ст. 61 («Пошкодження водогосподарських споруд і пристроїв, порушення правил їх експлуатації»), ст. 96 («Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва»), ст. 147 («Порушення правил охорони телекомунікаційних мереж») КУпАП.

Таким чином, аналіз чинних приписів як кримінального, так і адміністративно-деліктного законодавства свідчить про достатню кількість заходів для належного реагування на діяння, про яке йде мова у проекті.

1.2. Вжите у диспозиції ч. 2 ст. 194 КК (у редакції проекту) словосполучення *«вчинення юридичною особою діяння»* свідчить про пропозицію передбачити кримінальну відповідальність за умисне доведення багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди до руйнування для юридичних осіб. Однак суб'єктом кримінального правопорушення може бути виключно фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність (ч. 1 ст. 18 КК). Всі найважливіші інститути КК сформульовані з розрахунком на застосування їх до фізичної особи (див., наприклад, ст. ст. 23 «Вина», 50 «Поняття покарання та його мета», 65 «Загальні засади призначення покарання» КК). Аналогічне зауваження стосується й пропозиції встановити кримінальну відповідальність для юридичних осіб за вчинення умисного діяння, що призвело або може призвести до руйнування будівель (споруд), які є пам'яткою історії або архітектури (ч. 3 ст. 298 КК у редакції проекту).

1.3. Зайвими виглядають уточнення у диспозиціях ч. 2 ст. 194 та ч. 3 ст. 298 КК (у редакції проекту) про те, що під діянням розуміється як дія, так і бездіяльність. Адже поняття «діяння» у кримінальному законодавстві й так використовується для позначення одночасно двох форм поведінки особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, – дії та бездіяльності.

2. Додаткового обґрунтування потребує пропозиція передбачити в якості кваліфікуючої ознаки вчинення умисного знищення, пошкодження майна або доведення багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди до руйнування особою, яка є представником влади (ч. 3 ст. 194 КК у редакції проекту). Під представником влади зазвичай розуміють працівників державних органів і установ, які наділені правом у межах своєї компетенції висувати вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами незалежно від їх відомчої приналежності чи підлеглості¹. При цьому, аналіз Особливої частини КК дозволяє стверджувати, що скоєння певного діяння особою, яка є представником влади, визнається законодавцем обтяжуючою обставиною при вчиненні дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ч. 3 ст. 109 КК), посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України (ч. 2 ст. 110 КК), виготовленні, поширенні комуністичної, нацистської символіки

¹ Кісілюк Е.М. Службова особа як суб'єкт корупційних злочинів // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. тез доп. V Міжнар. наук.практ. конф. (31 берез. 2017 р., м. Харків / МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ; Кримінол. асоц. України). Харків : ХНУВС, 2017. – С. 95.

та пропаганді комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ч. 2 ст. 436-1 КК), що вочевидь обумовлено специфікою вказаних кримінально караних діянь та потенційною можливістю використання наявних у представника влади певних владних повноважень задля реалізації відповідного злочинного наміру. Натомість, з'ясувати, чим обумовлена доцільність вважати статус представника влади обтяжуючою обставиною при вчиненні такого діяння, як умисне знищення, пошкодження майна або доведення багатоквартирного будинку чи іншої будівельної споруди до руйнування, вкрай складно.

Звертаємо також увагу, що наявність такої особливо кваліфікуючої ознаки, як «вчинення дій, передбачених частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо одне із зазначених діянь заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах» (ч. 4 ст. 194 КК у редакції проекту), не узгоджується зі змістом складу злочину, передбаченого ч. 2 вказаної статті. Наявність такої особливо обтяжуючої обставини, як заподіяння шкоди в *особливо великих* розмірах, можна вважати виправданою, оскільки це впливає із формулювання такого основного складу кримінального правопорушення, як умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у *великих* розмірах (ч. 1 ст. 194 КК). Однак у ч. 2 ст. 194 КК в редакції проекту про розмір заподіяної шкоди взагалі не йдеться. Тому пропозиція щодо формулювання особливо кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 194 КК (у редакції проекту), з прив'язкою виключно до заподіяння «особливо великої» шкоди виглядає не зовсім логічною, оскільки за таких умов для діяння, передбаченого у ч. 2 ст. 194 КК, не забезпечується належний перехід від «великого» розміру до «особливо великого», що є характерним для кримінальних правопорушень проти власності.

3. У санкції ч. 3 ст. 194 КК пропонується передбачити покарання у виді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк *з конфіскацією майна або без такої*. Однак конфіскація майна як вид покарання встановлюється за *тяжкі та особливо тяжкі* корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості й може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК (ч. 2 ст. 59 КК). Злочин, передбачений ч. 3 ст. 194 КК (у редакції проекту), не належить до категорії *тяжких чи особливо тяжких* корисливих злочинів (див. ч. 4 ст. 12 КК), а, отже, й встановлення конфіскації майна як додаткового покарання у даному випадку є недоцільним, оскільки застосувати даний захід примусу буде неможливо через пріоритет положень Загальної частини кримінального закону над приписами Особливої частини КК.

4. У законопроекті пропонується доповнити ст. 298 КК новою ч. 3 та встановити кримінальну відповідальність за вчинення фізичною або юридичною особою, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб умисного діяння, що *призвело або може призвести до руйнування будівель (споруд), які є пам'яткою історії або архітектури*. У зв'язку із цим ч. ч. 3 – 5 ст. 298 КК слід вважати відповідно ч. ч. 4 – 6 даної статті.

Водночас відповідно до п. 2 Положення про Державний реєстр національного культурного надбання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 року № 466, *пам'ятки історії* (будинки, споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з найважливішими історичними подіями в житті народу, розвитком науки, техніки, культури, життям і діяльністю видатних діячів) та *пам'ятки містобудування і архітектури* (унікальні ансамблі і комплекси, окремі об'єкти архітектури, а також пов'язані з ними твори монументальної скульптури і живопису, декоративно-ужиткового і садово-паркового мистецтва, природні ландшафти) є складовими Державного реєстру національного культурного надбання.

Враховуючи, що об'єкти, які в установленому порядку внесені до Державного реєстру національного культурного надбання, є *пам'ятками національного значення*, закономірно постає питання щодо доцільності запровадження кримінальної відповідальності за вчинення з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб умисного діяння, що призвело або може призвести до руйнування будівель (споруд), які є *пам'яткою історії або архітектури*. Адже відповідні діяння повністю охоплюються змістом чинної ч. 2 ст. 298 КК.

Принагідно зауважимо, що у зв'язку із пропозицією доповнити ст. 298 КК ч. 3 нового змісту, а чинні ч. ч. 3 – 5 цієї статті вважати відповідно ч. ч. 4 – 6 (не змінюючи, при цьому, зміст ч. 4 ст. 298 КК у редакції проекту), такі особливо кваліфікуючі ознаки, як використання службового становища, повторність або вчинення організованою групою, не будуть поширюватися на діяння у вигляді умисного незаконного знищення, руйнування або пошкодження *пам'яток національного значення* (див. ч. 6 ст. 298 КК у редакції проекту).

5. Сумнівною виглядає пропозиція встановлення за діяння, передбачене ч. 3 ст. 298 КК (у редакції проекту), такого додаткового обов'язкового покарання, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Так, зі змісту запропонованої проектом редакції відповідної частини статті КК впливає, що суб'єкт аналізованого кримінального правопорушення є загальним. А, отже, вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 298 (у редакції проекту), не обов'язково має бути пов'язане із використанням певної посади або зайняттям певним видом діяльності. А застосування до загального суб'єкта кримінального правопорушення вказаного покарання суперечить як самій меті покарання, так і принципу його індивідуалізації (див. ч. 2 ст. 50 та ч. 1 ст. 65 КК).

Керівник Головного управління

С. Тихонюк

Вик.: В. Попович, Є. Корнієнко

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ТИХОНЮК СВІТЛАНА АНДРІЇВНА
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA10400000733B42008E588D01
Дійсний до: 27.05.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 16/03-2021/112680 від 31.03.2021

458798